

MALUL ÇOCUĞU BULUNAN KADIN SİGORTALILARIN ERKEN EMEKLİLİK HAKKI

Akın ŞİMŞEK (*)

1 - GİRİŞ

Sosyal güvenlik sistemimizde primsiz ödemeler kapsamında bakıma muhtaç malul, sakat ve özürlü vatandaşlarımız ile bunlara bakmakla yükümlü olanlara çeşitli düzenlemelerle aynı ve nakdi olarak bazı devlet yardımları yapıyor veya gerekli kolaylıklar sağlanıyor.

Sosyal güvenlik reformu olarak adlandırılan 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile sadece engelli vatandaşımızın kendisine değil kadın sigortalı olan annesine de yaşamsal ihtiyaçlarını gidermede yardımcı olmak için erken emeklilik imkânı verilmiştir. Uygulamada ilk defa engelli çocuğu olan kadın sigortalılara ek bir prim ödemeksizin karşılıksız olarak çalışma sürelerinin dörtte biri kadar daha ilave hizmet süresi hakkı verilmiş aynı zamanda verilen bu ilave sürenin de emeklilik için gerekli yaştan düşülmesine imkân sağlanmıştır.

Bu makalemizde yasal dayanakları ile engelli çocuğu bulunan kadın sigortalıların ilave hizmet süreleri ve daha erken yaşlarda emekli olmaları ile ilgili konulardan bahsedilecektir.

2- İLGİLİ MEVZUAT HÜKMÜ

Sosyal güvenlik mevzuatımızda sigortalının doğrudan kendisine karşılıksız bir hak verilmesi alışılmış bir uygulama değildir. Bu yeni uygulamayla amaçlanan, sigortalının kendisini erken emekli etmek olmakla birlikte esas amaç, engelli çocuğunun bakımını doğrudan kendisinin yapması ve çocuğuna daha çok zaman ayırmasının sağlanmasıdır.

Ana düzenleme olarak engelli çocuğu bulunan kadın sigortalıların erken emeklilik hakları, 5510 sayılı Kanun'un "Yaşlılık sigortasından sağlanan haklar ve yararlanma şartları" başlıklı 28 inci maddesinde¹ "Emeklilik veya yaşlılık aylığı bağlanması talebinde bulunan kadın sigortalılardan başka birinin sürekli bakımına muhtaç dere-

^{*)} Rekabet Kurumu, Basım ve Yayın Müdürü

¹ Anılan düzenleme 08.05.2008 tarih ve 26870 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 5754 sayılı Kanununun 16. maddesi ile eklenmiştir.

cede malûl çocuğu bulunanların, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra geçen prim ödeme gün sayılarının dörtte biri, prim ödeme gün sayıları toplamına eklenir ve eklenen bu süreler emeklilik yaş hadlerinden de indirilir” denilmek suretiyle yer almıştır.

Ayrıca ilgili yönetmelik, tebliğ ve genelge gibi ikincil düzenlemelerle de uygulayıcılara ve sigortalılara yol göstermek amacıyla gerekli açıklamalar yapılmıştır.

3- ERKEN EMEKLİLİK HAKKI VERİLEN SİGORTALILAR

Öncelikle belirtmek gerekir ki bu haktan sadece kadın sigortalılar yararlanabilecektir. Uygulama Anayasanın eşitlik ve sosyal güvenlik reformunun uygulama birliği ilkesi gereğince ayırım yapılmaksızın her statüdeki ve eski²-yeni³ sigortalı herkese uygulanan bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır.

Malul çocuğu bulunması nedeniyle erken emeklilik hakkından yararlanacak kadın sigortalıları açıkça belirtmek gerekirse;

- Ekim 2008 den önce SSK, Bağ-Kur veya Emekli Sandığına tabi çalışmakta iken 5510 sayılı Kanunun 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c maddeleri kapsamında sigortalı sayılan,

- Ekim 2008 den önce SSK, Bağ-Kur veya Emekli Sandığına tabi çalışmış ve ayrılmış ancak Ekim 2008 den sonra 5510 sayılı Kanun'un 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c maddeleri kapsamında sigortalı olarak çalışmaya başlayan,

- Ekim 2008 den önce Emekli Sandığına tabi çalışmalar nedeniyle isteğe bağlı iştirakçi olarak veya özelleştirme uygulamaları nedeniyle 5434

sayılı Kanun'un Ek 71, mülga Ek 76 ve mülga Geçici 192. maddeleri uyarınca ilgilerini devam ettirmekte iken 4-1/c sigortalısı olarak kapsama alınan,

- Ekim 2008 den itibaren ilk defa 5510 sayılı Kanun'a tabi olarak isteğe bağlı sigorta primi ödeyen,

- Ekim 2008 den önce SSK veya Bağ-Kur'a tabi isteğe bağlı sigortalı olup 5510 sayılı Kanun'a göre isteğe bağlı sigortalılıkları devam eden,

- Ekim 2008 den itibaren ilk defa 5510 sayılı Kanun'un 4-1/a, 4-1/b ve 4-1/c maddeleri kapsamında çalışmaya başlayan, kadın sigortalılar yararlanacaklardır.

4- SİGORTALILARIN BAŞVURU İŞLEMLERİ

Kanunla belirlenen erken emeklilik hakkından yararlanmak isteyen malul çocuğu bulunan kadın sigortalılardan çocuğunun başka birinin sürekli bakımına muhtaç durumda olduğunun tespiti için başvuran;

- Eski SSK (Yeni 5510 SK 4-1/a) veya Bağ-Kur (Yeni 4-1/b) sigortalısı olanlar en son çalışmalarının geçtiği sosyal güvenlik il müdürlüğüne/sosyal güvenlik merkez müdürlüğüne,

- Eski Emekli Sandığı (Yeni 5510 SK 4-1/c) kapsamında sigortalı sayılanlar ile Ekim 2008 den itibaren ilk defa aynı statüde sigortalı işe başlayanlar görev yaptıkları kamu idareleri aracılığı ile,

- Ekim 2008 den önce Emekli Sandığına tabi çalışmalar nedeniyle isteğe bağlı iştirakçi olarak veya özelleştirme uygulamaları nedeniyle 5434 sayılı Kanun'un Ek 71, mülga Ek 76 ve mülga Geçici 192. maddeleri uyarınca ilgilerini devam et-

² "Eski" sigortalı ifadesi ile Ekim 2008 den önce SSK, Bağ-Kur veya Emekli Sandığına tabi çalışmakta iken veya daha önce çalışması bulunmakta iken 5510 sayılı Kanun kapsamına alınan sigortalılar kastedilmektedir.

³ "Yeni" sigortalı ifadesi ile ilk defa Ekim 2008 den sonra çalışmaya başlayan sigortalılar kastedilmektedir.

tirmekte iken 4-1/c sigortalısı olarak kapsama alınanlar doğrudan Sosyal Güvenlik Kurumuna,

Başvuracaklardır. Prim ödeme gün sayıları toplamına eklenecek ve emeklilik yaş hadlerinden indirilecek süre, başka birinin sürekli bakımına muhtaç olma halinin başladığı tarih ile sona erdiği tarih arasında geçen veya bu süre içinde çocuğun yaşadığı süreye göre tespit edileceğinden, yaşlılık aylığı bağlanacağı tarihi beklemeden Sosyal Güvenlik Kurumuna başvuran kadın sigortalıların çocuklarının sevkleri de sağlık hizmeti sunucularına yapılacaktır.

Ayrıca eski SSK yeni 5510 sayılı Kanun'un 4-1/a sigortalısı kadın sigortalının Sosyal Güvenlik Kurumuna başvurduğu tarihte aktif olarak çalışıp çalışmadığına bakılmayacak, ancak sigortalı olarak tescil edildikleri halde adlarına malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmemiş olanların çocuklarının maluliyetlerinin tespiti için sevkleri yapılacaktır.

5- MALUL ÇOCUĞU BİRDEN FAZLA OLANLAR

Öncelikle belirtmek gerekir ki kadın sigortalının başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malul çocuğunun birden fazla olması halinde, her çocuk için ayrı düzenlenen raporlar Sosyal Güvenlik Kurumuna gönderilerek maluliyet tarihleri ayrı ayrı olarak bildirilecektir.

Birden fazla malul çocuğu bulunan eski SSK, Bağ-Kur sigortalısı veya Emekli Sandığı iştirakçisi iken kapsama alınan veya ilk defa 5510 sayılı Kanun'a göre sigortalı olan her statüdeki kadın sigortalının maluliyet tarihi eski olan çocuğuna ait alınmış olan rapor esas alınarak hizmet ilavesine ve emeklilik için gerekli yaştan düşülecek süresinin belirleneceği hizmet süresinin başlangıcı belirlenecektir.

Bu arada uygulamaya esas alınan çocuklardan birinin başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malul olma durumundan çıkması halinde kadın sigortalıya diğer çocuklarından dolayı ilave hizmet verilmeye devam edilecektir. Burada dikkat edilecek husus; diğer çocukların maluliyetlerinin başlangıç tarihi malul durumdan çıkan çocuğun çıkış tarihinden sonraki bir tarih ise, bu çocuklarının maluliyetinin başlangıç tarihten itibaren ilave hizmet süresinin verileceği ve bu sürenin esas alınarak yaştan düşüleceğidir.

6- EVLAT EDİNİLEN veya KORUMA ALTINDA OLAN ÇOCUKLAR

Evlad edinilen çocuğun, kadın sigortalının kendisinin veya eşiyle birlikte evlat edindiği çocuğu olması yeterlidir. Bu şekilde evlat edinilen çocuğun başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malul olduğunun tespiti halinde bu çocuk nedeniyle de kadın sigortalı ilave hizmet süresinden ve yaş olarak erken emeklilikten yararlanabilecektir. Evlat edinilen çocuğun evlat edinme tarihinden önce malul duruma düşmüş olması halinde kadın sigortalının ilave hizmeti ve emeklilik yaşından düşülecek süresi belirlenirken bakmakla yükümlü olunan derecede muhtaç veya malul olduğu şartı ile birlikte çocuğun evlat edinildiği tarih de göz önünde bulundurulacaktır. Çocuk evlat edinildiği tarihten önce malul durumda olması halinde de ilave hizmetin verileceği sürenin başlangıcı çocuğun evlat edinilme tarihinden önce olamayacaktır.

Ayrıca başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malul çocuğun öz veya evlat edinilmiş olup olmadığına bakılmaksızın korunma, bakım ve rehabilitasyon⁴ hizmetlerinden sürekli veya süreksiz olarak faydalanması halinde sürekli ve

⁴ 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu hükümlerine göre korunma veya bakım altına alınmış çocuklar kastedilmektedir.

yatılı olarak korunma, bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinden ücretli veya ücretsiz faydalandıkları süre için prim ödeme gün sayılarına ilave dörtte bir prim ödeme gün sayısından yararlanamayacaklar ve yararlanılmayan bu sürenin yaştan düşülmesine de imkan bulunmayacaktır.

7- HİZMET İLAVESİNDE DİKKATE ALINACAK ve YAŞTAN DÜŞÜLECEK ÇALIŞMA SÜRELERİ

Uygulamada genel olarak emeklilik veya yaşlılık aylığı bağlanması talebinde bulunan kadın sigortalılardan başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malul çocuğu bulunanların Ekim 2008 sonrası geçen prim ödeme gün sayılarının dörtte biri prim ödeme gün sayıları toplamına eklenecek ve eklenen bu süreleri emeklilik yaş hadlerinden de indirilecektir.

Ancak bu kapsamda kadın sigortalının emeklilik hizmetine ilave edilecek ve emeklilik yaşından düşülecek, süre sigortalılık başlangıcının Ekim 2008 den⁵ önce veya sonra olmasına, çocuğun doğum tarihine, ölmesi halinde ölüm tarihine, başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede ise malul durumda olma halinin başlangıcı ve bitiş tarihine göre belirlenecektir. Bunlara ilaveten çocuğun evli olup olmadığı, kadın sigortalı boşanmış ise velayetin kadın sigortalıda olup olmadığı, çocuğun, kadın sigortalı tarafından evlat edinilip edinilmediği, başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malul çocuğun birden fazla olması, çocuğun devlet tarafından korunma, bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinden ücretli veya ücretsiz sürekli ve yatılı olarak faydalanıp faydalanmadığı hususlarına da dikkat edilecektir.

Bu şekilde ilave hizmet süresi verilecek kadın sigortalıların dikkate alınacak hizmetlerinin hesabında Ekim 2008 başından sonra SSK, Bağ-Kur veya Emekli Sandığına tabi (5510 S.K. 4-1/a,b,c) sigortalı veya iştirakçi olarak geçen, yurtdışında geçen ve 3201 sayılı Kanun kapsamında borçlandırılan süreleri ile isteğe bağlı sigortalı olarak prim ödenen süreleri dikkate alınacaktır.

Ekim 2008 öncesi Emekli Sandığına tabi çalışması bulunmakta iken 5510 sayılı Kanun'un 4-1/c maddesi kapsamında sigortalı sayılan memurlar için aybaşı her ayın 15'i olması nedeniyle söz konusu haklardan yararlandırılmaya başlayacakları sürenin başlangıcı maaşlarını her ayın 15'inde alanlar için ayın 15'i olarak kabul edilecektir. Ancak istisnai olarak maaşlarını ayın 1'inde alanlar için ise ayın 1'i, kabul edilecektir. Ekim 2008 başından sonra ilk defa çalışmaya başlayan memurlar için ise çalışmaya başladıkları tarih esas alınacaktır.

SSK, Bağ-Kur veya Emekli Sandığı hangi statüde olursa olsun Ekim 2008 öncesi çalışmaya başlayan ve aynı zamanda da başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malul çocuğu bulunan kadın sigortalının çocuğunun Sosyal Güvenlik Kurumu sağlık kurulu tarafından 2008 yılı Ekim ayı başından itibaren başka birinin sürekli bakımına muhtaç durumda olduğunun tespit edilerek bildirilmesi halinde, sigortalının 2008 yılı Ekim ayı başından itibaren geçen çalışma süresinin dörtte biri, toplam prim ödeme gün sayısına ilave edilecek, ilave edilen süre kadar da emeklilik yaş haddinden indirim yapılacaktır

İlk defa 5510 sayılı Kanun'a göre sigortalı olmayı gerektirecek görevlerde Ekim 2008 den sonra başlayan başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malul durumda çocuğu bulu-

⁵ 5510 sayılı Kanunun genel olarak yürürlüğe girdiği tarih.

nan kadın sigortalının çocuğunun doğum tarihi dikkate alınarak, çocuğun maluliyetinin işe giriş tarihinden önce olması halinde; işe giriş tarihinden, sonra olması halinde ise maluliyet tarihinden itibaren malul olma halinin devam ettiği süre içerisinde geçen çalışmalarına göre emeklilik hizmetine eklenecek ve emeklilik yaşından düşülecek süresi belirlenecektir.

8- HİZMET İLAVESİNDE DİKKATE ALINMAYACAK SÜRELER

Bu kapsamda malul çocuğu bulunan kadın sigortalıların emeklilik hizmetlerine ilave verilecek süreleri belirlenirken varsa kamuoyunda yıpranma olarak bilinen fiili hizmet süresi zamları ve itibari hizmet süresi zamlarına ilişkin sürelerine ayrıca ilave hizmet süresi verilmeyecektir.

Birden fazla başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malul çocuğu olanların sadece bir çocukları için ilave hizmet süresi verilecek, ikinci ve diğer çocukları için ilave hizmet süresi verilmeyecektir. Başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malul çocuğu bulunan kadın sigortalının boşanması durumunda çocuğun velayetinin başka birisine verilmesi halinde velayetin verildiği tarihten itibaren geçen çalışmalarından dolayı ilave hizmet verilmeyecektir.

Ayrıca, kısa vadeli sigorta kollarına tabi olarak geçen süreler ile sadece genel sağlık sigortasına prim ödenerek geçen süreler de ilave hizmet süresi verilecek çalışma süresinin hesabında değerlendirilmeyecektir. Sosyal Güvenlik Kurumunca yapılacak kontrol muayenesi neticesinde çocuğun başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malul olma halinin sona erdiğinin tespit edilmesi halinde çocuğun malul olma durumunun ortadan kalktığı tarihten itibaren geçen çalışmalarından dolayı da kadın sigortalılara ilave bir hizmet verilmeyecektir.

9- SONUÇ

Sosyal güvenlik reformu olarak adlandırılan 5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle kamuoyunda yeterli bilgilendirme yapılmadığından bazı hakların kazanılması sigortalıların başvurusuna bağlı olmaktadır. Malul çocuğu bulunan kadın sigortalılara verilen haklarda bunlardan en önemlilerinden birisidir.

Eşi çalışmayan erkek sigortalılara da bu erken emeklilik hakkının verilmemesi çok tartışılmaktadır. Ancak kanun koyucunun bu uygulamaya sadece kadın sigortalıları dahil etmesinde temel amaç engelli malul çocuğun anne ilgisinden mahrum kalmamasıdır. Erkek sigortalının çalışmayan eşi zaten evde çocuğuna yeteri kadar zaman ayırabileceğinden erkek sigortalılara bu hakkın verilmesi amacını saptıracaktır.

Böyle olumlu ve gerçekten ihtiyaç duyulan durumlarda uygulamaya konulan bu tür düzenlemelerin devam etmesi sosyal devlet ilkesinin bir gereğidir. Avrupa Birliğine giriş sürecinde ekonomik hazırlıklar yanında sosyal güvenlik alanında da uyum sağlayabilmemiz ve sistemi hazır hale getirebilmemiz için daha doğrusu insanca bir emeklilik yaşamı sağlayabilmemiz için bu tür düzenlemeler kaçınılmazdır.